

Inrichtingsvoorstel
De Nieuwe Warande:
d'n landbouwhof in Tilburg

Inhoudsopgave

- 3 Voorwoord**
Voedsel uit de regio
- 4 Introductie**
De Nieuwe Warande: stap voor stap naar een nieuwe inrichting
- 6 Inspirerende voorbeelden**
Gemeente als aanjager
- 8 Het landgoed**
De Nieuwe Warande: geschiedenis, huidige situatie en toekomstplannen
- 12 Ontwerpproces**
Samen naar een inrichtingsvoorstel
- 16 Inrichtingsvoorstel**
De Nieuwe Warande, d'n landbouwhof in Tilburg
- 24 Vervolg**
De Nieuwe Warandeboeren

Colofon

Het inrichtingsvoorstel 'De Nieuwe Warande: d'n landbouwhof in Tilburg' is een concept van voedsel uit de regio in combinatie met functies als extensieve recreatie, zorg, educatieve activiteiten en ecologisch beheer. Het inrichtingsvoorstel is opgesteld door een ontwerpteam. Het ontwerpteam biedt u de brochure 'De Nieuwe Warande: d'n landbouwhof in Tilburg' aan.

© Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij / Brabantse Milieufederatie 2010.

Overname van teksten uitsluitend met bronvermelding.

Redactie: John Vermeer, Lonneke Vissers.

Eindredactie: Lilian Rippe.

Redactieadres: Brabantse Milieufederatie, Postbus 591, 5000 AN Tilburg.

Tekst en illustraties: Rickerd van der Plas, Rop van Loenhout, Attika Architecten.

Vormgeving: btz 's-Hertogenbosch.

Foto's omslag en interviews: Bart van Hattum fotografie.

Druk: Mezclado Tilburg.

Oplage: 400.

Het ontwerpteam bestaat uit vertegenwoordigers van:

Dorpsraad Udenhout,

Dorpsraad Berkel-Enschot,

Tilburg Noordraad Heikant Quirijnstok,

Agrariërs Nieuwe Warande,

Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (ZLTO),

Stichting Overlegplatform Duinboeren,

Brabants Landschap,

Gemeente Tilburg (toehoorder),

Attika Architecten,

Wageningen Universiteit,

Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM),

Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij (KNHM),

Brabantse Milieufederatie (BMF).

VOORWOORD

Voedsel uit de regio

Ons voedsel legt tegenwoordig vele kilometers af voordat het via de schappen van de supermarkt op het bord van de consument ligt. Zo kwam de stad Londen er enige jaren geleden achter, dat meer dan 80% van het eten op het bord van buiten Engeland kwam. De toenmalige burgemeester Livingstone zette vervolgens een strategie op om voortaan het Londense eten meer in eigen land te produceren.

Met de open landbouwgrenzen komt het voedsel ook in Nederland overal vandaan. Daarnaast neemt de macht van de grote supermarktketens steeds meer toe. De boer wordt zo gedwongen tot een meer kostenefficiënte en grootschalige productie. Een groot aantal boeren wil niet in deze rat-race meegaan en zoekt naar alternatieven voor zijn boerenbedrijf. Gelukkig zien we de laatste tijd een sterke opkomst van streekproducten, vooral ook in ons Brabant. De belangstelling van de consument voor het voedsel neemt toe. Hij wil weten waar het vandaan komt en hoe het wordt geproduceerd.

De Brabantse Milieufederatie haakt in op deze tendensen door te streven naar verkorting van de voedselketen en zoekt naar allerlei mogelijkheden om daadwerkelijk een verduurzaming van de landbouw en voedselproductie te realiseren.

Een prachtig voorbeeld treft u hierbij aan: een integrale blik op de mogelijkheden voor herinrichting van een gebied. Productie en afname van voedsel gecombineerd met andere functies als zorg, recreatie en boerderijwinkels worden verweven met plannen voor woningbouw en bedrijventerrein. Door samen met omwonenden en agrariërs op te trekken, kan een aantrekkelijk concept ontstaan voor een nieuw in te richten gebied.

Ik hoop van harte dat de gemeente Tilburg het stokje overneemt om het gebied de Nieuwe Warande als een echte Landbouwhof van Tilburg in te richten. Een duurzame inrichting die het gebied ook in de toekomst aantrekkelijk en open houdt.

Bewoners en omwonenden van de Nieuwe Warande: ik wens u een echt smakelijk eten!

Nol Verdaasdonk
interim-directeur

De Nieuwe Warande: stap voor stap

Tussen Tilburg Noord, Berkel-Enschot en Udenhout ligt 'de Nieuwe Warande', een gebied dat nu nog grotendeels uit landbouwgrond bestaat. De komende jaren krijgt dit gebied een nieuwe inrichting. De gemeente Tilburg is van plan de randen van 'de Nieuwe Warande' te bebouwen en het middengebied open te houden. Samen met omwonenden, boeren en andere betrokken partijen, stelt de Brabantse Milieufederatie (BMF) voor het gebied in te richten met voedsel uit de regio als uitgangspunt.

Voedsel uit de regio

De consument wil weten waar zijn voedsel vandaan komt, wat er in zit en hoe het bewerkt is. Landelijk bestaat deze tendens voor verduurzaming van onze voedselvoorziening. Een belangrijk kenmerk is de verkorting van de voedselketen tussen producent (boer) en consument. De BMF pakt dit op.

Brabant biedt volop kansen voor voedsel uit de regio. Zo ook de Nieuwe Warande in Tilburg. Dit gebied leent zich uitstekend voor regionale voedselvoorziening, educatieve en recreatieve activiteiten, sociale bewonersverbanden en een gezonde ecologische structuur. Met een combinatie van deze functies kan het middengebied in de toekomst open blijven.

Dichtbij huis

De Nieuwe Warande kan een landbouwhof zijn voor Tilburg Noord, Berkel-Enschot en Udenhout. In een landbouwhof telen boeren groenten en fruit, produceren vlees, maken producten als boter, melk, kaas en jam en verkopen deze zelf of in netwerkverband. Ook winkels in de buurt verkopen de streekproducten. Dicht bij huis heeft de consument dus altijd verse producten uit eigen regio. Daarnaast kunnen boerderijen met diensten als onderwijs, kinderopvang, zorg en recreatie een plek krijgen.

Begeleidingsteam

Om voedsel uit de regio in de Nieuwe Warande mogelijk te maken, is het inrichtingsvoorstel 'de Nieuwe Warande: d'n landbouwhof in Tilburg' opgesteld. Een begeleidingsteam fungeerde als klankbord over de aanpak van het project. Dit leidde stap voor stap tot een inrichtingsvoorstel voor het gebied.

Input bewoners

Wageningen Universiteit startte met een enquête naar toekomstwensen en behoeften onder omwonenden en bewoners van de Nieuwe Warande. Belangrijkste uitkomsten zijn: niet te veel bebouwing, landelijke wegen, landwinkels, koeien in de wei, kleinschalige recreatie en een grotere betrokkenheid van stadsdeel Tilburg Noord bij het gebied. Bewoners gaven tevens aan in het gebied te willen wandelen en fietsen. Naast de enquête organiseerden BMF en Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij een kickoffbijeenkomst waaraan honderd geïnteresseerden deelnamen.

Boer en burger gingen met elkaar in gesprek over het open houden van het middengebied met 'voedsel uit de regio' als uitgangspunt.

troductie

naar een nieuwe inrichting

Het ontwerp

Attika Architecten uit Amsterdam ontwierp verschillende scenario's. Een ontwerpteam gaf hier in vijf bijeenkomsten invulling aan. De enquête-uitslag en ervaringen van de kick-off waren mede input voor de ontwerpfase. Het ontwerpteam koos voor één eind-scenario. Niet als blauwdruk voor de invulling van de Nieuwe Warande, maar als concept van voedsel uit de regio in combinatie met functies als extensieve recreatie, zorg, educatieve activiteiten en ecologisch beheer.

Het inrichtingsvoorstel is verwoord in deze brochure en wordt aangeboden aan de gemeente Tilburg om haar te bewegen het gebied conform dit plan in te gaan richten.

Het begeleidingsteam bestaat uit vertegenwoordigers van:

- Provincie Noord-Brabant
- Telos Brabants centrum voor duurzame ontwikkeling
- Landbouw Innovatie Brabant (LIB)
- Stichting Overlegplatform Duinboeren
- Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (ZLTO)
- Twern, organisatie voor maatschappelijke diensten Tilburg
- Wageningen Universiteit
- Gemeente Tilburg
- Attika Architecten
- Brabantse Milieufederatie (BMF)
- Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij (KNHM)

Het ontwerpteam bestaat uit vertegenwoordigers van:

- Dorpsraad Udenhout
- Dorpsraad Berkel-Enschot
- Tilburg Noordraad Heikant Quirijnstok
- Agrariërs Nieuwe Warande
- Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (ZLTO)
- Stichting Overlegplatform Duinboeren
- Brabants Landschap
- Gemeente Tilburg (toehoorder)
- Attika Architecten
- Wageningen Universiteit
- Centrum voor Landbouw en Milieu (CLM)
- Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij (KNHM)
- Brabantse Milieufederatie (BMF)

inspirerende

Gemeente als aanjager

Boer Age Opdam en boerin Mirjam Matze van de Genneper Hoeve produceren volop voedsel voor de inwoners van Eindhoven. Kippen en varkens scharrelen in hun weiljes, de koeien grazen rondom de boerderij. Mirjam verkaast de melk van de melkkoeien. Met fijne tuinbouw, klein fruit, akkerbouw, weilanden en natuurbeheer bewerken Age en Mirjam zo'n 50 hectare in de Genneper Parken. Ze delen hun erf met medewerkers én met verschillende bezoekers uit Eindhoven en omgeving. Zo krijgt bijvoorbeeld een hele schoolklas, trappend van enthousiasme, uitleg over de spelregels op de boerderij van een medewerker van het Milieu Educatie Centrum en mag dan op speurtocht langs de dieren. Net als in Eindhoven zoeken veel gemeenten naar vitalisering van het platteland en naar contact tussen stedeling en boer. Stadslandbouw biedt goede mogelijkheden. En: de gemeente kan deze ontwikkeling zelf aanjagen.

door Maria van Boxtel, Land & Co

“Het opzetten van een stadsboerderij kan ingewikkeld zijn en de bestuurders moeten echt willen,” vertelt hij, “maar de ruimtelijke ordening biedt gemeenten ook mogelijkheden om juist te sturen op duurzame ontwikkeling in de land- en tuinbouw.” Het begint met een structuurvisie gericht op ‘groene’ en grondgebonden landbouw. De gemeente kan duurzaamheid heel goed opnemen als leidend principe in het bestemmingsplan. “Om duurzame landbouw in het buitengebied of een biologische stadsboerderij echt van de grond te krijgen, kunnen gemeentebestuurders zich goed laten inspireren door bestaande voorbeelden.”

Enthousiaste bezoekers

De makkelijkste manier om een stadsboerderij te realiseren is door gemeentegronden te verpachten, bijvoorbeeld gronden met een groene functie. De gemeente Eindhoven heeft de grond in de Genneper Parken gekocht en in (erf) pacht uitgegeven aan VOF de Genneper Hoeve, met het doel een ruim groengebied te handhaven en er een biologische boerderij te vestigen. De Genneper Parken is van oorsprong een agrarisch beekdallandschap, gevormd door de laaglandbeken de Dommel en de Tongelreep. Dit gebied wordt in stand gehouden met de Genneper Hoeve, een bedrijf van ruim 50 hectare waarvan 20 hectare onder natuurbeheer valt. Boer Age Opdam en boerin Mirjam Matze ontvangen er ruim 25.000 bezoekers per jaar. “Juist omdat de Genneper Hoeve draait op het grensvlak van landbouw, natuur en mensen, is er enorm draagvlak onder de burgers van Eindhoven”, weet Age Opdam. “Wij laten burgers de veelzijdigheid van de landbouw proeven en beleven.” Zo maakt boerin Mirjam Matze kaas van de koeienmelk op de Genneper Hoeve. De delicatesses Genneper Goud is overjarige kaas van minstens twaalf maanden en smaakt heerlijk. “Mensen moesten die echt leren kennen”, is de ervaring van Mirjam. “Nu fietsen onze klanten om voor de steeds oudere kazen.”

voorbeelden

Inspiratie voor nieuwe wijken

Ook andere gemeenten laten zich inspireren door stadslandbouw. Zijn u de grote, witte koeien naast het NS-station in Almere wel eens opgevallen? “Mijn koeien verbeteren het woonklimaat in deze groeiende stad”, stelt stadsboerin Tineke van den Berg. Stadsboeren Tineke van den Berg en Tom Saat pachten van de gemeente Almere. Ze verkopen het rundvlees van de stadsboerderij Almere aan huis en op de boerenmarkt in Almere. Via tussenhandelaar Willem & Drees liggen de groenten van de stadsboerderij in lokale supermarkten met het ‘gezicht’ van Tom en Tineke op de schapkaartjes. Bovendien zijn burgers en scholieren welkom om een kijkje te nemen op de boerderij. De stadsboerderij bracht de gemeente op een idee voor nieuwe wijken: Almere moet tot 2030 zo'n 60.000 woningen bouwen. “Aan de oostkant worden mogelijkheden voor woningbouw waarschijnlijk gecombineerd met landbouw”, vertelt gemeenteburgemeester Ivonne de Nood enthousiast.

“Onder de noemer Agromere is stadslandbouw in de plannen opgenomen als een wezenlijke mogelijkheid voor stadsontwikkeling waarbij de regionale voedselvoorziening verbetert.”

Ook de gemeente Meppel zocht als groeikern naar een verbinding met het platteland. Nieuwbouwwijk Nieuwveense Landen is gepland tussen stroken groen, waarop biologische (be)leefboerderijen de nieuwe bewoners recreatiemogelijkheden en voedselproductie bieden. Planoloog Helmer Wieringa: “Voor de gemeente Meppel heb ik meegewerkt aan een speciaal bestemmingsplan, waarin precieze criteria zijn opgenomen voor een biologische beleefboerderij. Zorgboerderij de Paardebloem draait nu uitstekend.” De gemeente is nog bezig woningen te realiseren. Stadsboerderijen opzetten en uitbouwen duurt vaak enkele jaren. Naast boeren en tuinders met doorzettingsvermogen zijn daarom ook bestuurders met durf nodig om een regionale voedselvoorziening en stadslandbouw tot een succes te maken.

Voorbeelden
www.genneperhoeve.nl
www.stadsboerderijalmere.nl
www.zorgboerderijdepaardenbloem.nl

De Nieuwe Warande: geschiedenis, huidige

De Nieuwe Warande: geschiedenis

De Nieuwe Warande is een landgoed dat de Heer van Tilburg, graaf Van Hogendorp, in 1757 in de Ruwe Braken (tegenwoordig Rauwbraken ten westen van Enschoot) aanlegde. Aan de noordwestkant, tegen de grens van Berkel-Enschoot lag het landgoed de Nieuwe Warande als een zuiver rechthoekig perceel, herkenbaar op de kaart uit 1850.

De naam 'Warande' komt van het oud-franse woord 'garande' dat afstamt van het werkwoord 'garir' dat 'beschermen' betekent. Oorspronkelijk bedoelde men met een warande een jachtterrein waar wild een bepaalde bescherming genoot. In Neder-

land kreeg de benaming meer het karakter van een park of lustoord. In Tilburg is sprake van twee warandes. In 1712 werd de eerste warande in het westen van Tilburg ontworpen. Nadat bijna vijftig jaar later het terrein aan de Rauwbraken eveneens de naam 'Warande' ging dragen, werd dit gebied de Nieuwe Warande genoemd.

De Nieuwe Warande is nog te zien op een stafkaart van rond 1900. Het bosgebied van de Nieuwe Warande en daaromheen, bestond uit loof- en naaldhout en werd afgewisseld met natte heidevelden (de Zwaluwebunders, de Hemeltjens) en vennen. De naam 'Schaapsven' duidt erop dat scha-

pen de heide begraasden. Deze kaart toont al meer landbouwgrond dan de kaart van 1850.

Het bosgebied dat de Nieuwe Warande rond 1900 nog was, bestaat nu nog maar voor een klein deel ten noorden van Loven. Door de eeuwen heen is het bos en het ruige land eromheen meer en meer ontgonnen en omgevormd tot landbouwgebied. De vergaande verstedelijking in de twintigste eeuw leidde tot een open landschappelijk gebied tussen de infrastructuur en verstedelijkte kernen van Tilburg Noord, Udenhout en Berkel-Enschoot. Veel structuurlijnen op de oude kaarten bestaan nog steeds. Ze vormen de logische lijnen vanuit

Het plangebied op de kaart van 1850

Het plangebied op de kaart van 1900

landgoed

situatie en toekomstplannen

het landelijk gebied naar de dorpskernen. In Tilburg Noord is een aantal oude structuren uitgewist door stedenbouw in de zestiger jaren.

Structuurvisie Noordoost 2020

In de Structuurvisie Noordoost 2020 kreeg het gehele gebied tussen Tilburg Noord, Udenhout en Berkel-Enschot de naam 'Landgoed de Nieuwe Warande'. De visie stelt dat het middengebied (het centrale landschap) open moet blijven en dat aan de randen (de noord-, oost-, zuid- en west-kamer) beperkt gebouwd mag worden (landelijk wonen). De gemeente Tilburg heeft de Structuurvisie in 2009 vastgesteld.

De structuurvisie Noordoost 2020 (gemeente Tilburg)

De boer in de Nieuwe Warande

Van oudsher liggen er boerderijen in het gebied en hebben zij voor een groot deel het landschap bepaald en gemaakt. De producten van de boeren werden direct op de markt aan de man gebracht of zelf gebruikt. Ieder boerenerf had een compleet programma aan veeteelt, wat groente, en-

kele noten- en fruitbomen en veevoer. Er was een eigen afzetmarkt.

Door de verregaande industrialisatie van het boerenbedrijf, de schaalvergroting, de komst van supermarkten en de Europese landbouwregels en -quota zijn grondgebruik en uiterlijk van het landbouwbedrijf sterk gewijzigd. Ook is de directe relatie van de boer met het landschap en de afnemers van de producten veranderd in een indirecte relatie.

De prijzen die boeren voor hun producten krijgen worden steeds lager. Boeren produceren vaak voor grote distributeurs die door heel Nederland leveren en (ver) daarbuiten. De kaas die in Tilburg geproduceerd wordt, heet Leidse kaas en ligt in Groningen in de supermarkt. Tussen consument en producent zitten veel schakels die ook aan het product moeten verdienen. De partijen verderop in de keten krijgen zo een onevenredig groot deel van de financiële marge op de producten. Kortom: de boer krijgt te weinig en de tussenhandel te veel. Bovendien drukken de (milieu)kosten

voor de verwerking en distributie op de prijs die de boer voor zijn waar ontvangt. Daarbij moeten boeren aan steeds meer en ingewikkeldere (milieu)regels voldoen. De boeren voldoen graag aan de principes van duurzame productie. Echter de consument betaalt de kosten hiervoor niet. Mede daardoor is het vee de afgelopen jaren

meer en meer de stal in gedreven, in een controleerbare omgeving. Zo zijn veel koeien uit het landschap verdwenen en is het voor de burger niet zichtbaar wat de boer in de grote schuurcomplexen doet.

In het plangebied zijn op dit moment diverse boeren bezig deze tendens te keren. Ze brengen hun (voedsel)producten weer direct aan de man en berekenen een faire prijs. Zo komt de financiële marge weer bij de primaire producent terecht. Boerderijwinkels op het erf, zelfpluktuinen en adoptiefruitbomen zijn enkele voorbeelden die stads- en dorpsbewoners weer naar de boer en het platteland brengen. Zo wordt echt en eerlijk voedsel weer meer herkend en beleefd. In de Nieuwe Warande werkt een aantal bedrijven al aan de relatie tussen stad en land. Vaak in combinatie met educatie, zorg, dagrecreatie, kinderopvang, enzovoort. De boeren in de interviews verderop in deze brochure zijn hiervan een voorbeeld.

Ook komen er steeds meer natuurwinkels en supermarkten in de stad die regionaal geproduceerd voedsel aanbieden. De consument wil weer weten waar zijn voedsel vandaan komt en vindt het prettig als een boer in de buurt die hij kent dit maakt.

De boer is zo een cruciale speler in het inrichtingsvoorstel 'De Nieuwe Warande, d'n landbouwhof van Tilburg'. Als producent, aanbieder en gezicht van regionaal voedsel, en als degene die er voor kan zorgen dat het mooie gebied open blijft.

Landschappelijke kenmerken en cultuurhistorische waarden

Naast de openheid met de lange doorzichten in het gebied, wordt het gebied gekenmerkt door een aantal oude landschappelijke elementen: eikenlanen (zandpaden met oude eiken aan weerszijden), een restant van het bos van de oorspronkelijke

Nieuwe Warande bij Loven Noord, twee waterlopen (leien), een enkele houtwal, hier en daar een grote solitaire boom in het open veld, diverse zandwegen (soms met een smalle verharde strook voor fietsers) en de omringende linten met boerenerven vanuit de dorpen en Tilburg. Net onder Udenhout, aan een van de kenmer-

kende driehoeken van kruisende linten, ligt van oudsher Café De Hemeltjes. In het westen van het gebied, aan de Stokhasseltlaan, ligt de buurtschap Vijfhuizen, een typische, kleine clustering van (boeren)bebouwing en oude bomen in het open land.

Waardevolle landschappelijke kenmerken en cultuurhistorische waarden

De melkveehouder

“Landbouw is de basis”

Guus van Roessel runt samen met zijn ouders Cees en Leonie biologische melkveehouderij de Dobbelhoeve, met een uitgebreide winkel aan huis. “Zelf heb ik een groente- en fruitpakket van De Tuin, zo’n 7 kilometer verderop”, vertelt hij. “Vlees en zuivel komt uit onze eigen boerderijwinkel.” Hij neemt de boerderij van zijn ouders over, en wil graag boer blijven

aan de Tilburgse stadsrand. “Ik vind het belangrijk dat landbouw hier blijft. En een combinatie zoeken met natuur en openheid voor bezoekers sluit mooi aan bij de biologische gedachte op ons bedrijf. Bovendien is dit een historische plek, waar mijn ouders en grootouders ook boer waren.” Stadslandbouw spreekt Guus aan, als de landbouw maar de economische basis blijft. “Koeien melken blijft mijn hoofdtaak. Bezoekers zijn welkom, maar het is ook een uitdaging dat goed te combineren.” Guus verwacht nu ook van andere partners, zoals gemeente en provincies, dat ze op basis van gelijkwaardigheid de schouders onder de plannen voor de Nieuwe Warande zetten. “Met dit traject is het vertrouwen toegenomen, omdat de BMF een nieuwe weg heeft gekozen van samen plannen maken en openheid in plaats van procedures voeren. Maar het vertrouwen moet nog groeien.” Guus is opgevallen dat de belevingswereld van de boer en de burger nog flink verschillen. “Die werelden liggen ver uit elkaar. We moeten nog nieuwe bruggen slaan.”

Guus van Roessel van de Dobbelhoeve ziet landbouw als de economische basis bij succesvolle stadslandbouw. De boerderijwinkel van Guus en zijn ouders aan de Molenhoefstraat in Udenhout biedt een uitgebreid, gevarieerd assortiment biologische producten en streekproducten, waaronder eigen rundvlees. www.dedobbelhoeve.nl

ontw

Samen naar een inrichtingsvoorstel

Naar d'n landbouwhof

Het toekomstbeeld van het landgoed de Nieuwe Warande is dat van een open gebied tussen verstedelijkte kernen.

Het inrichtingsvoorstel 'De Nieuwe Warande, d'n landbouwhof in Tilburg' is gemaakt door een ontwerpteam. Met elkaar ontwikkelden de deelnemers stap voor stap een inrichtingsvoorstel. Van grove en vage ideeën en persoonlijke belangen tot een integraal beeld vijf workshops later. Vijf keer op een andere locatie in of dicht bij het gebied. De workshops begonnen met een gezamenlijke maaltijd, vaak bereid met zoveel mogelijk verse en eerlijke producten uit de regio.

Het inrichtingsvoorstel is een idee en uitdrukkelijk geen blauwdruk voor de invulling van het gebied. De integrale tekening van het inrichtingsvoorstel is bedoeld als een inspirerend, illustratief wensbeeld. Integraal, omdat de verschillende betrokkenen bij het gebied het voorstel dragen. In d'n landbouwhof van

De positieve aspecten op de kaart

De negatieve aspecten op de kaart

Tilburg zijn landbouw, ecologie, cultuurhistorie, recreatie, economie en sociaal-maatschappelijke aspecten met elkaar verweven tot een samenhangend en elkaar versterkend geheel.

De workshops

De beschrijving van de serie workshops geeft een indruk van het ontstaan van het inrichtingsvoorstel en de soms conflicterende belangen die daarbij speelden. Aan

De als negatief ervaren beelden

Door het ontwerpteam als positief ervaren beelden in het gebied

erpproces

aspecten op de kaart

het slot van het proces zijn de verschillende partijen enthousiast over het inrichtingsvoorstel dat ze samen ontwierpen.

Workshop 1

Locatie: Brabantse Milieufederatie, Tilburg

Datum: 6 juli 2009

Maaltijd: soep en broodjes (Tilburgse biologische winkel)

Doel: kennismaking en kennis delen

Resultaat: plangebied en doelen bepaald

Deelnemers aan het ontwerpteam maken kennis met elkaar en met de kaart van Structuurvisie Noordoost 2020. Allen zijn op een of andere manier bij de Nieuwe Warande betrokken en delen hun kennis over het gebied. De persoonlijke verhalen, geliefde plekken, of juist niet, en impulsieve reacties op de structuurvisie zijn verwerkt in de kaarten hierboven. Veel deelnemers hechten waarde aan de koe in de wei als beeld voor het open gebied. De fotocollages tonen positieve en negatieve beelden van het gebied.

De deelnemers bepalen het plangebied en de doelen: een gezamenlijk voorstel maken voor een open centraal landschap met daar-omheen vier kamers met het thema regionale voedselvoorziening. Nadrukkelijk kijken ze ook naar de relatie met de omliggende kernen en groengebieden, omdat sociale en ecologische aspecten niet bij de grens van een plangebied ophouden.

Workshop 2

Locatie: zorgboerderij Wim en Conny van Gorp

Datum: 7 september 2009

Maaltijd: boerengroentesoep, worstenbroodjes van het eigen bedrijf, brood en lokale kaas van Joris Mathijssen

Doel: opgave in het gebied herkennen

Resultaat: eerste ideeën voor diverse plekken en veel discussie

De historische kaarten uit 1850 en 1900 laten nauwkeurig zien hoe het gebied er in de negentiende eeuw uitzag. Veel structuurlijnen en een aantal landschappelijke elementen zijn nu nog zichtbaar in het gebied.

De ruimtelijke relatie tussen stad en land is door de jaren heen verslechterd.

De groep kijkt naar drie typische voorbeeldlocaties, juist op de grens van stad en land. De drie locaties liggen op de rand van land en dorp, op de rand van land en stad, en midden in het open land.

Binnen het ontwerpteam ontstaat discussie over de spanning tussen mooie open weidegebieden met koeien en de moeilijkheid om dat met een winstgevende boerenonderneming voor elkaar te krijgen. Is het regionaal afzetten van de boerenproducten economisch haalbaar? Zou je met minder koeien een rendabel grondgebonden veebedrijf kunnen hebben?

“De drempel verlagen”

“Zelf halen we alleen het hoognodige uit de winkel”, laat Martien Vromans weten. Hij is met zijn hele familie behoorlijk zelfvoorzienend. Zijn ouders wonen naast plantenkwekerij Vromans en hebben een grote moestuin. “Bovendien houden mijn broer en ik Limousinkoeien en hebben we dus ons eigen vlees.” De kwekerij en rundvleesveehouderij van de maatschap Vromans ligt midden in het Nieuwe Warandegebied. “Daarom denken we graag mee. In de toekomst zien we nog meer kansen voor goed natuurbeheer met ons vee; dat is een mooie combinatie. Nu staan onze koeien met hun kalveren in de zomer in kuddes in de wei, maar op grote afstand van onze boerderij. Dichtbij huis biedt goede kansen.” Martien Vromans wil de landbouw graag aan meer mensen laten zien. “We verkopen vleespakketten, ook aan de mensen uit Tilburg. We laten graag zien waar het vlees vandaan komt en hoe de koeien leven. De drempel moet lager op ons boerenbedrijf.” Martien kijkt goed rond. “Binnenkort gaan we eens kijken bij de stadsboerderij de Gennep Hoeve in Eindhoven”, denkt hij hardop. “En ook van het traject rondom de Nieuwe Warande heb ik geleerd. Er ligt een mooie uitkomst en er is nu meer begrip tussen burgers en boeren, van weerskanten.”

Veehouder en plantenkweker Martien Vromans ziet goede kansen in natuurbeheer van het Nieuwe Warandegebied met zijn robuuste Limousinkoeien, die graag in een natuurgebied grazen. Maatschap Vromans aan de Quirijnstokstraat verkoopt vleespakketten van de eigen Limousinrunderen, ook aan de inwoners van Tilburg. www.kwekerijvromans.nl

Workshop 3

Locatie: de Sprankenhof

Datum: 8 oktober 2009

Maaltijd: pompoensoep, champignonragout, brood met lokale boter en kaas

Doel: scenario's uitwerken

Resultaat: decentraal scenario wordt uitgangspunt

Voor het plangebied werkt het ontwerpteam twee scenario's uit: een centraal en een decentraal scenario. In de centrale opzet fungeert de Zuidkamer als regionaal voedselknooppunt met het centrale landschap als grootschalig, ideaal productieland. Voordeel van de centrale opzet is de goede bereikbaarheid vanuit de regio door de ligging aan de rondweg. Het nadeel: de ruimte voor ecologie, recreatie en bestaande structuren verstoren de ideale opzet al snel.

In het decentrale voorstel wordt het landschap door middel van omliggende boerderijen aan de kamers gekoppeld. Dit biedt kansen om van de boerderijen stadsboerderijen te maken. De bestaande structuren en boerderijen kunnen in dit model een goede rol vervullen.

Het ontwerpteam besluit het decentrale model als uitgangspunt te nemen voor verdere ontwikkeling en daarin enkele vondsten uit het centrale scenario op te nemen.

Workshop 4

Locatie: *café De Hemeltjes*

Datum: *20 oktober 2009*

Maaltijd: *een borrelhap en een biertje (van een nabijgelegen trappisten-klooster)*

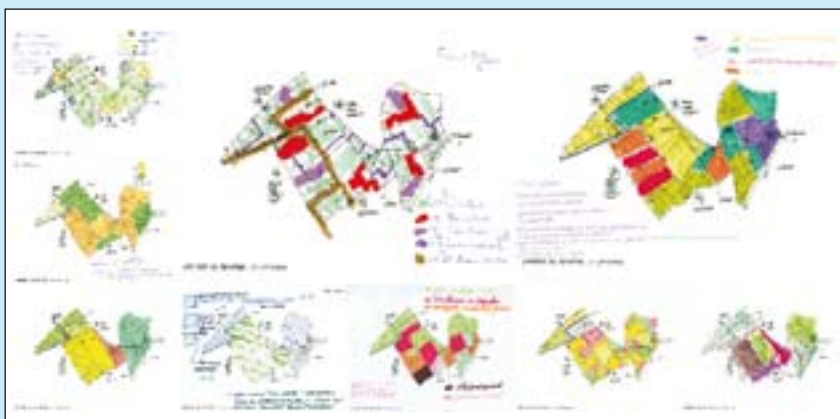
Doel: *het concept inrichtingsvoorstel kritisch bespreken*

Resultaat: *een verbeterd inrichtingsvoorstel*

Voor het eerst wordt het totale gebied besproken. Het idee is in elke kamer een stadsboerderij te realiseren, en zo een locatiespecifieke verbinding tussen stad (dorp) en land te maken. De inrichting van de kamers combineert het thema van de boerderij en de (extra) boerderijfuncties, het type woningbouw en de inrichting en het gebruik van het landschap. Het ontwerpteam onderschrijft de gedachte om hier stadsboerderijen, landelijk wonen en landbouw- en bosbouwgrond te combineren. Landbouw-, natuur- en bosgebieden mogen echter niet te klein worden. Kleine, versnipperde landbouwkavels zijn niet rendabel te verbouwen en weinig aaneengesloten bos functioneert niet als natuurgebied. Bovendien voelt het voor de recreant niet als bos maar als woonpark.

De woonbebouwing in het voorstel moet dus meer geclusterd zijn. Dat vergroot de haalbaarheid van het landelijk wonen en het centrale landschap blijft op deze wijze groot en open.

Voor dit open middengebied schetsen de ontwerpteamleden diverse mogelijke inrichtingen. Het valt op dat de deelnemers met hun verschillende achtergronden, vergelijkbare inrichtingen voorstellen. Iedereen maakte een inrichting met een combinatie van vooral veeveelt en in minder mate groenteteelt, daarnaast wat mais (veevoer). Ook bij de niet-ecologen staan de ecologische verbindingen op de inrichtingstekening.

Enkele schetsen van diverse mogelijk landbouwinrichtingen

Workshop 5

Locatie: *het grote huis, De Meenthe*

Datum: *12 november 2009*

Maaltijd: *courgettesoep, brood met boter, kaas en vleeswaar van de Gennep Hoeve in Eindhoven, biologische (karne)melk van de AH en Turks brood van een allochtone bakkerij uit Tilburg Noord.*

Doel: *laatste puntjes op de i zetten*

Resultaat: *het ontwerpteam staat achter het inrichtingsvoorstel*

Attika Architecten presenteert het eindbeeld van het inrichtingsvoorstel dat is aangepast naar aanleiding van de opmerkingen tijdens de workshops. De diverse deelnemers zien hun belangen goed terug in het eindbeeld. In deze laatste ontwerpessie ontstaan nog ideeën die het voorstel verrijken en aanscherpen. Om Tilburg Noord nog meer bij het landschap te betrekken ontstaat bijvoorbeeld het idee voor een vijfde stadsboerderij: Feestboerderij Peerke Donders. Onder de hoogspanningsmasten ten zuiden van de rondweg kan jongvee de kleine weiden begrazen. Schapen kunnen in Tilburg Noord het openbaar groen 'maaien'. En Limousinkoeien kunnen de struinnatuur in de ecologische zone begrazen langs de Noordoosttangente naar het Noorderbos.

Idee is om vanuit Tilburg Noord en de nieuwe buurten Rugdijk en Kouwenberg een voetgangers- en fietsverbinding te maken richting de Zuidkamer. Zo kunnen naast regionale ook plaatselijke bewoners de boerenmarkthal en de eetboerderij goed bereiken.

Inrichtingsvoorstel **De Nieuwe Warande**

KUILPAD

LIDENHOUT

Stichting de Wijk
1900-1910

NS

LOVEN
NOORD

- ZORGBOERDERY
- BOSBOERDERY
- EETBOERDERY
- LESBOERDERY
- FEESTBOERDERY

Inricht

De Nieuwe Warande, d'n landbouwhof

D'n landbouwhof in Tilburg

De kerngedachte bij de inrichting van de Nieuwe Warande is een open middengebied voor voedselproductie, natuur en recreatie met daaromheen vijf strategische projecten: stadsboerderijen die het gebied benutten en sociaal en landschappelijk verankerd liggen in de omringende kamers. Ze maken gebruik van lokaal aanwezige kwaliteiten en bieden voor de plek specifieke producten.

In het inrichtingsvoorstel staan vijf stadsboerderijen om het centrale landschap heen, aan de randen van de vier kamers. Ze staan letterlijk op de grens van stad en platteland, en hebben sociale, ruimtelijke

en economische betekenis voor zowel de stad en het dorp als het platteland. De locaties zijn in deze brochure niet exact bepaald en dienen alleen als voorbeeld. Het zouden dus ook bestaande boerderijen kunnen zijn.

De stadsboerderijen krijgen in het voorstel naast hun agrarische functie (veeteelt, fruitteelt, akkerbouw) een extra thema mee, wat hen tot bijzondere stadsboerderijen maakt. Een gebruiksthema maakt het boerenbedrijf breder en zorgt voor extra betrokkenheid, economische continuïteit en zekerheid. Het past bij de specifieke locatie in het gebied en maakt de stadsboer een spil in het sociaaleconomische netwerk.

In het voorstel zijn de ecologische zones ingebed in het totaalplan. De oost-westzone loopt van Hoogeind via het Nieuwe Warandebos, langs de poelen en de biologische eetuin in de Zuidkamer, de waterretentie, en de natte struinnatuur naar het Noorderbos. De noord-zuidzone koppelt hem via de leij met bloemrijke en klavervolle natuuroevers met de Brand, ten noorden van Udenhout.

Vanuit Tilburg, Udenhout en Berkel-Enschot lopen fiets- en wandelroutes door de kamers naar het centrale landschap. Hier vandaan wordt het aantrekkelijk een rondje te fietsen en een ommetje te lopen door het centrale landschap en langs de diverse stadsboerderijen. Ook zijn de routes naar aantrekkelijke plekken in de omgeving zoals de Brand en het Noorderbos gekoppeld aan het netwerk.

Het centrale landschap

In dit voorstel is het centrale landschap een flexibel, open, groot landbouwgebied, met overwegend grasland. Het landschap is aangevuld met een aantal landschappelijke en ecologische elementen: eikenlanen, zandpaden, solitaire bomen, poelen, bos. Zij verrijken het gebied en benadrukken de openheid van het midden. Ook zorgen ze voor ecologische meerwaarde.

Binnen dit inrichtingsvoorstel passen diverse invullingen van het centrale landschap.

Het inrichtingsvoorstel: het centrale landschap

ingstvoorstel

in Tilburg

Zorgboerderij De Hemeltjens in de Noordkamer

De stadsboerderij in de Noordkamer is een zorgboerderij. Ze verbouwt groente in de buurt van woningen en is tevens een (grondgebonden) melkveehouderij met koeien. De boerderij levert vlees, melk, kaas, boter en diverse soorten groente. Daarnaast biedt ze zorg.

Zorgboerderij De Hemeltjens is een agrarisch bedrijf waar mensen met een zorg- of hulpvraag een passende dagbesteding vinden en/of meewerken. Ze helpen ondermeer met groenten oogsten, producten verpakken en verkopen en werken mee in de stallen. Naast het werk krijgen ze ruimte, dagelijkse structuur en ontspanning. De zorgboerderij kan stageplekken scheppen voor studenten in de welzijns- of zorgsector.

De zorgboerderij kan een zelfstandige boerderij zijn in eigendom van een agrarisch gezin. Het kan ook een instellingsboerderij zijn in eigendom van een (zorg)instelling uit Udenhout. Een variant van beide is ook mogelijk.

In het inrichtingsvoorstel lopen de kenmerkende linten (lange, vaak slingerende wegen met vrijstaande bebouwing op kavels) vanaf Udenhout het land in. De woonbebouwing aan de linten is geconcentreerd aan de Udenhoutse zijde bij de Kuil. Het gebied nabij de Waalwijksebaan blijft open landbouwgebied. Tussen de linten blijft steeds een zone land open. Deze is te gebruiken voor kleinschalige landbouw of natuur. De zone ten zuiden van de woonbebouwing is groot genoeg voor goede, rendabele landbouw.

Het dorpsraadslid en bewoner

“Openheid bewaren”

Ad Simons woont aan de rand van het mooie, open Nieuwe Warandegebied. Als lid van de dorpsraad en als betrokken bewoner wil hij graag het gebied tussen Udenhout en Berkel-Enschot “helemaal open houden”. Daarom kan hij zich grotendeels vinden in de ontwikkelde plannen met de Nieuwe Warande in Tilburg. “Het garandeert in ieder geval de openheid tot en met 2020; de precieze invulling kan nog een verschil van mening geven.” Ad Simons heeft een sterke band met het gebied: “Ik heb gewoon affiniteit met de open natuur. En we halen ook geregeld producten bij de verschillende boerderijwinkels, lekker op de fiets.” Een stadsboerderij kent Ad Simons nog niet van dichtbij, maar hij is zeker nieuwsgierig en heeft nog vragen. “Concrete criteria, een zorgboerderij of een bosboerderij, hoeveel bezoekers en welke bebouwing is nodig? De betrokken architecten hebben plannen getekend en gaan natuurlijk helemaal uit hun bol. Ik miste de concrete stadsboerderij om de schaal in het landschap te zien.” Het traject beoordeelt Ad Simons als positief: “Het is grootschalig aangepakt en wordt breed gedragen. Mijn vraag blijft wel: wie gaat er nu wat doen? Met de dorpsraad zullen we onze stem blijvend laten horen en de openheid blijven bewaken.”

Als betrokken bewoner en lid van de Dorpsraad Udenhout houdt Ad Simons het gebied tussen Udenhout en Berkel-Enschot graag helemaal open.

Bosboerderij De Kraan in de Oostkamer

De stadsboerderij in de Oostkamer is een bosboerderij. Ze doet aan bosproductie en -beheer (natuurbeheer in combinatie met schapen). Op de brede heide-/weidevelden tussen het bos grazen schapen. De boerderij produceert schapenmelk en -kaas, lams- en schapenvlees, noten en bospaddestoelen. Daarnaast biedt de bosboerderij kinderopvang. De stadsboerderij is in eigendom van de honderd huishoudens die in het bospark wonen; zij hebben elk 1% aandeel. Dat garandeert de bosboer continuïteit en inkomen. En de bewoners hebben een mooie, goed beheerde woonomgeving, kinderopvang en verse producten van hun eigen boer.

Het nieuwe bos versterkt en vergroot de nog bestaande bosjes die ooit de bossen van de Nieuwe Warande vormden. De stadsboerderij ligt op de grens van het bos, de open plek en het centrale landschap. Ze is zowel zichtbaar en bereikbaar vanuit het centrale landschap als vanuit het toekomstige NS-station Berkel-Enschot.

De woonbebouwing op honderd grote woonkavels ligt aan de rand van het bos aan de zijde van Berkel-Enschot en in de buurt van het geplande station. Aan de zijde van het centrale landschap is het bos onbewoond en goed geschikt voor natuur en extensieve recreatie. Het bos is bedacht als sterrenbos met een open terrein in het midden. Dit creëert veel extra bosrand, verzacht overgangen en geeft licht en ruimte. Bovendien is het een verwijzing naar het sterrenbos in de Oude Warande.

Langs het bos lopen stroken gras en/of heide die zo'n 100 meter breed zijn. Ze worden begraaasd door schapen. In de gras- en heidestroken groeit een aantal grote solitaire bomen (kastanje, noot). Het gebied ademt de sfeer van landelijk wonen.

Met de kinderen in de boerenopvang en een regionale boerenlunch in eetboerderij Hazennest is de bosboerderij een goed startpunt voor een nieuwe NS-fietsroute door 'd'n landbouwhof van Tilburg'.

Feestboerderij Peerke Donders bij Kouwenberg

De stadsboerderij in Tilburg Noord beheert de groengebieden in de zone rond Kouwenberg en Rugdijk. Haar schapen maaien het openbaar groen in Tilburg Noord. De feestboerderij is naast de stadsboer van Tilburg Noord ook een aanvulling op de gelegenheden die nu al bij Peerke Donders zijn. De stallen of schaapskooien zijn geschikt voor feesten en andere gelegenheden waarvoor eet- en drinkgelegenheid Peerke Donders niet voldoende capaciteit heeft. In en om het boeren-erf is een parkachtig boerenlandschap met ruimte voor jongvee én voor de buurtbarbecue. De stadsboerderij verstrekt informatie over 'd'n landbouwhof'. Zij vormt een springplank voor de diverse bewoners van Tilburg Noord, Kouwenberg en Rugdijk naar het landschap en de stadsboeren van de Nieuwe Warande.

Eetboerderij Hazennest in de Zuidkamer

De stadsboerderij in de Zuidkamer is een eetboerderij. Ze ligt aan de uiterste rand van Tilburg en heeft een bijzondere kwaliteit: uitzicht vanuit de stad op het land. De eetboerderij die (biologisch) voedsel produceert, biedt een lekkere Brabantse maaltijd met uitzicht over de Nieuwe Warande.

Aan de noordzijde van de Zuidkamer ligt een kleine strook boerenland die diverse biologisch producten voor de menukaart van de eetboerderij levert. De eetboerderij betreft producten die in de regio worden geproduceerd en levert daarnaast eigen producten (groenten en fruit). Deze strook is zichtbaar en toegankelijk voor bezoekers en waarborgt door zijn inrichting en beheer de ecologische verbindingzone die hier loopt. Ook de overige stadsboeren leveren hun specifieke producten aan de eetboerderij.

De eetboerderij is goed bereikbaar vanuit de regio door de ligging aan de Burgemeester Bechtweg. Er zijn veel bezoekers te verwachten vanwege de andere bedrijven op het terrein: tuincentrum, bouwmarkt, enzovoort. Ook het evenemententerrein trekt bezoekers. Door de aanwezigheid van de stadsboerderij gaat het bedrijventerrein een relatie aan met het omliggende land, en wordt zo meer dan alleen een bedrijventerrein op een stuk land waar ruimte was.

Naast 'eten op de boerderij' komt er een boerenmarkthal waar de Nieuwe Warandeboeren en boeren uit de directe omgeving hun regionale boerenproducten aan de man brengen zonder tussenleveranciers. Direct en eerlijk voedsel waarmee mensen uit de regio zelf hun Brabantse recepten kunnen bereiden.

Lesboerderij Quirijnstok in de Westkamer

De stadsboerderij aan de Quirijnstokstraat ligt aan de rand van de Westkamer. De boerderij ligt midden in het open land en is tevens goed en direct verbonden met Tilburg Noord. Een ideale ligging voor een lesboerderij.

Schoolklassen zijn te gast om over voedsel en het boerenbedrijf te leren. Studenten kunnen de verschillende aspecten van moderne landbouw en veeteelt onderzoeken en verbeteren. Op het boeren erf onderhouden scholieren de schooltuinen. Schoolkantines bieden de producten van de lesboerderij aan. De lesboerderij biedt bezoekers informatie over het regionale voedsellandschap in Tilburg Noord.

De stadsboerderij in het midden van de Quirijnstokstraat is het begin van een veilige weg, ingericht voor fietsers en boerenverkeer. Hier kruist ook de nieuwe oost-west route tussen het station en de westkamer, waar in de verdere toekomst honderd landelijke woningen op boerenerven komen.

“Stadslandbouw heeft echt een functie”

Ellen van Rosmalen woont in Tilburg Noord en werkt als natuurbeheerder bij de gemeente Eindhoven. “Zo ben ik ook betrokken bij het natuurbeheer op stadsboerderij de Gennepier Hoeve in Eindhoven”, meldt ze. “En heb ik ontdekt: stadslandbouw is enorm leuk en heeft echt een functie.” Ellen doet nog zelden boodschappen bij de boerderij. “Toen de kinderen kleiner waren, gingen we lekker op de fiets naar het biologische bedrijf hier in de buurt. Leuk, kalfjes aaien. Maar nu zijn ze tien en twaalf jaar en dan boeit het ze niet meer.” De regionale ingrediënten voor de gezinsmaaltijd haalt Ellen soms uit haar (flinke) moestuin, of ze doet boodschappen op de Gennepier Hoeve tijdens een werkpauze. “Ik vind het belangrijk dat het landschap rondom Tilburg mooi blijft. En het is zonde dat ons voedsel van zo ver moet komen. Bovendien weten kinderen nauwelijks nog waar hun eten vandaan komt. Stadslandbouw biedt dan goede mogelijkheden.” Ze is enthousiast over het traject met de BME. “Dat hebben ze bijzonder goed aangepakt. De belangen zijn zeer verschillend, maar er is toch één plan met een fantasievolle schets gerealiseerd.” Ellen hoopt dat de gemeente Tilburg net zo enthousiast wordt over de ontwikkelde plannen voor de Nieuwe Warande als zij is: “Na de presentatie hoop ik dat de huidige betrokkenen bijvoorbeeld in een klankbordgroep mee kunnen blijven denken.”

Ellen van Rosmalen kent stadslandbouw van dichtbij en is enthousiast. Als medewerker natuurbeheer van de gemeente Eindhoven ziet ze op stadsboerderij de Gennepier Hoeve de betrokkenheid van boeren en burgers. De inwonster van Tilburg Noord hoopt op behoud en versterking van het mooie landschap aan de rand van Tilburg, met een functie voor regionale voedselproductie.

Bereikbaarheid

Voor de beleving van het landelijk gebied en de vitaliteit van de stadsboerderijen is bereikbaarheid van groot belang. Natuurlijk moeten de stadsboeren voor agrarisch verkeer (tractor, vrachtverkeer) en autoverkeer goed bereikbaar blijven. De langzaam-verkeerroutes in het gebied vragen extra aandacht.

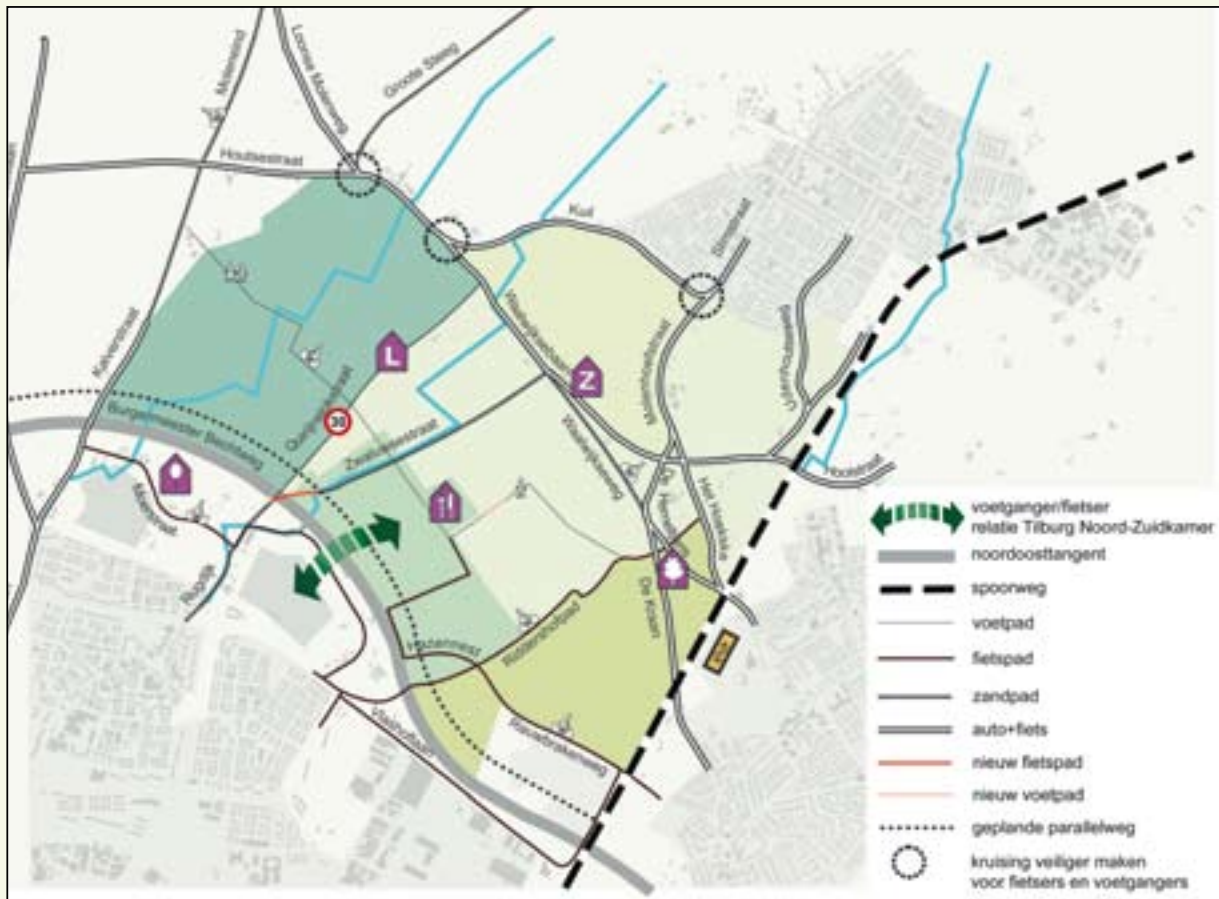
Om het geheel beleefbaar, veilig en bereikbaar te maken is, uitgaande van de bestaande structuren, een logisch netwerk van zandpaden, wegen, en autowegen gemaakt. Bestaande fietspaden als het Ridderhofspad en Hazennest worden aangevuld met prachtige zandpaden als de Waalwijkseweg, Zwaluwsestraat, Groote Steeg en Kalverstraat. Hier kunnen de zandpaden een smalle strook (half)verharding krijgen (zoals de Kalverstraat) waardoor de fietskwaliteit verbetert en de typische groene zandpaduitstraling behouden blijft. Dit netwerk wordt verfijnd en uitgebreid door structurelijnen langer door te trekken buiten het centrale gebied en aan te haken bij al aanwezige lijnen.

Een aandachtspunt is dat sommige wandelroutes over particulier eigendom lopen. De boeren willen wel meewerken met de aanleg en toegankelijkheid van die paden wanneer aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan. Zo mogen er bijvoorbeeld geen honden op de weilanden komen en zijn de paden 's avonds gesloten.

Een nieuwe fietsverbinding tussen de Zuidkamer en het Noorderbos maakt een route mogelijk vanaf het toekomstige NS-station door het hele gebied tot aan de Kalverstraat. Voor de fietser wordt de Zwaluwsestraat aan het viaduct over de Burgemeester Bechtweg gekoppeld. Zo worden het ommetje door het gebied, de korte route naar het toekomstige NS-station en de veilige fietstocht naar de Brand mogelijk, en zijn de stadsboerderijen voor iedereen goed en veilig te bereiken.

De stadsboerderijen in de Zuidkamer, Noordkamer en Oostkamer/NS-Station Berkel-Enschot verhuren gezamenlijk fietsen. Een mooie koppeling van gezond eten en gezond bewegen door d'n landbouwhof.

Het langzaam verkeerssysteem van het inrichtingsvoorstel

Autoverkeer in het inrichtingsvoorstel

De Nieuwe Warandeboeren

Regionale voedselvoorziening is hét idee

Regionale voedselvoorziening is een effectieve en betekenisvolle manier om het gebied open te houden. Het centrale landschap krijgt weer economische en sociale betekenis en waarde voor de regio en de mensen die in en om landgoed de Nieuwe Warande wonen. Het landschap blijft levend, is toegankelijk voor dier en mens, bruikbaar voor boeren en van vitaal belang voor de bewoners en omwonenden.

Voor de boer is een belangrijke rol weggelegd als voedselproducent en landschapsbeheerder. Zijn traditionele taak wordt ruimer en hij staat middenin de samenleving. De boer in het centrale landschap draagt kennis over aan jong en oud, is hoeder van natuur en woonomgeving, vertrekpunt voor natuurbeleving, bereider van (h)eerlijk Bra-

bants eten en biedt werkgelegenheid. De relatie tussen de stads-/dorpsbewoner en de boer en het landschap verbetert.

Strategie om van nu tot wensbeeld te komen

Financiële onderzoeken en marktonderzoeken kunnen tonen hoe op dit moment in Tilburg, Udenhout en Berkel-Enschot de vraag naar regionale producten ligt en wat de consument er voor wil betalen. Een belangrijk onderdeel is echter de communicatie over het totale inrichtingsvoorstel: hoe werken de stadsboeren niet alleen aan voedsel, maar óók aan sociale samenhang en aan het maken en beheren van het landschap.

De huidige boeren hebben al kennis over regionaal afzetten van producten. Zij zijn positief over de ideeën, maar er is meer nodig dan een leuke boerderijwinkel. Het

vervolg

vermarkten van product en producent (de Nieuwe Warandeboeren) is hierin zeer belangrijk.

Er zijn verschillende strategieën denkbaar:

- klein beginnen, dan verder uitbreiden;
- groot inzetten op één stadsboerderij;
- eerst de infrastructuur aanleggen, dan volgt de rest.

Onderzocht moeten worden welke strategie hier het beste past.

Wordt vervolgd...

Het ontwerpteam maakte een proces door waarin het in korte tijd tot een gezamenlijk inrichtingsvoorstel kwam. Het enthousiasme dat nu bij de verschillende partijen leeft, wil de groep vasthouden en delen. Daarom overhandigen alle deelnemers in het ontwerpteam deze brochure met het inrichtingsvoorstel aan de gemeente Tilburg. De bal ligt nu bij haar. Het ontwerpteam wil echter in de nabije toekomst graag betrokken blijven als klankbordgroep, als ideeëngenerator en als verbeelders van gezamenlijke ideeën. Het ontwerpteam biedt zijn diensten, kennis en enthousiasme aan om tot een mooie Nieuwe Warande te komen.

Bronnen

- Structuurvisie Noordoost 2020, gemeente Tilburg
- Historie van de “Oude Warande”, Het Nieuwsblad van het Zuiden - vrijdag 26 november 1971 (met daarin beschrijvingen over de Nieuwe Warande)
- Grote Historische Atlas van Nederland, deel 4 Zuid Nederland 1838-1857, Wolters Noordhoff (1990)
- Grote Historische Topografische Atlas ±1905, Noord Brabant, Nieuwland (2005)

Mogelijk gemaakt door

De brochure 'De Nieuwe Warande: d'n landbouwhof in Tilburg' is een uitgave van de Brabantse Milieufederatie in samenwerking met Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij.

Financiers

Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij, VSBfonds, Landbouw Innovatie Brabant (LIB), Nationale Postcode Loterij en LNV Zuid.

De tuinman en de boer

de stad krijgt een nieuwe jas
wijk, buurt en gewas
dragen de warmte
van een tuin die Warande heet

vers kleedt nu de veldweg
bloesem kneedt het land
de stad is hier de tuinman
de boer legt het verband

de maaltijd die verbinding voert
de vrucht van stad en teelt
de stedeling die nu zelf wat boert
doordat ie in duurzaamheid deelt

een moestuin van wilde dromen
de tuinman snoeit, de boer verbouwt
het land zaait wat zal komen
bestendigt de stad waarvan het houdt

©Marjolein Pieks

